

Monikielistä pedagogiikkaa Utrechtin kansainvälisessä koulussa

Monikielisyys on alettu viime vuosina nähdä aikaisempaa positiivisemmassa valossa, ja eri kielten monipuolisesta ja joustavasta käytöstä on tullut myönteinen asia. Tähän kehityskulkuun liittyy vahvasti käsite translanguaging, joka tarkoittaa usean kielen limittäistä käyttöä ja joka on tämän artikkelin keskiössä. Teoreettisella tasolla tämä näkökulma alkaa olla jo valtavirtaa, mutta sen huomioiminen koulun opetuksessa on vielä monin paikoin vähäistä. Tässä artikkelissa pyrimme havainnollistamaan, miten käytännössä oppilaiden monipuolisia kielirepertuaareja voidaan hyödyntää koulun arjessa. Käytämme esimerkkinä Utrechtin kansainvälistä koulua Alankomaissa, joka on hyvin monikielinen ympäristö niin oppilaiden kuin henkilökunnankin osalta.

ASIASANAT: translanguaging, limittäiskielisyys, International Baccalaureate, kansainvälinen koulu

Translanguaging eli limittäiskielisyys – mitä se tarkoittaa?

Termi *translanguaging* on yleistynyt monikielisyysdestä puhuttaessa. Cenozin (2015) mukaan se edustaa yksikielisuuden normin haastavaa paradigmuutosta kielenoppimisen ja monikielisuuden tutkimuksen kentällä. Termi on johdettu walesilaisesta sanasta *trawsieithu*, joka lanseerattiin kuvaamaan pedagogista strategiaa, jossa kaksikielisessä opetuksessa (englanti ja kymri) kielisyytettä (*input*) vastaanotetaan yhdellä kielellä ja kieltä tuotetaan (*output*) toisella kielellä (Lewis, Jones & Baker 2012b). Termiä on sittemmin määritelty hieman eri tavoin, mutta sen voi nähdä tarkoittavan yhtenäistä kielellistä repertuaaria, jota oppilas hyödyntää sen sijaan, että kielet nähtäisiin täysin erillisinä ja itsenäisinä (Vogel & García 2017). Translanguaging-termiä käytetään myös puhuttaessa pedagogisesta lähestymistavasta, jossa pyritään vahvistamaan ja hyödyntämään oppilaiden monimuotoisia ja dynaamisia kielikäytänteitä opetuksessa (Vogel & García 2017). Suomeksi puhutaan usean kielen limittäisestä käytöstä, li-

mittäiskielisyydestä tai limittäiskieleilystä (mm. Lehtonen 2019).

Limittäiskielisyys yhdistetään toisinaan koodinvaihtoon (*code-switching*), joka tarkoittaa useamman kielen käyttöä samassa keskustelussa tai jopa lauseessa. Eräiden näkemysten mukaan limittäiskielisyys pitää sisällään koodinvaihdon mutta on tätä huomattavasti laajempaa toimintaa (esim. García 2009; Lewis, Jones & Baker 2012a). Tämän termin ja koodinvaihdon voidaan nähdä eroavan toisistaan myös epistemologisella tasolla: koodinvaihto perustuu näkemykseen erillisistä kielikategorioista, kun taas limittäiskielisyys viittaa spontaaneihin diskursiivisiin käytäntöihin sekä kielelliseen toimintaan, jossa opettajat ja oppilaat hyödyntävät koko kielivalikoimaansa merkitysten luomisessa (Cenoz 2015; García & Sylvan 2011; Nikula & Moore 2019).

Limittäiskielisyyden käsite on lisännyt tietoisuutta kielten joustavan ja rinnakkaisen käytön positiivisuudesta verrattuna koodinvaihtoon, johon suhtaudutaan toisinaan negatiivisesti (esim. Li 2008). Ylipäättään limittäiskielisyys

haastaa näkemystä tiettyjen kielten ja yksikielisten kielenkäytön ylemmydestä (Vogel & García 2017). Termin voidaan siis nähdä edustavan laajempaa muutosta suhtautumisessa kaksi- ja monikielisyyteen sekä tutkijoiden keskuudessa että laajemmin yhteiskunnassa (Lewis ym. 2012b).

Tässä artikkelissa määrittelemme limittäiskielisyyden laajasti opetuksen lähestymistavaksi, jossa opetuksessa luontaisesti käytetään ja hyödynnetään kaikkia opettajan ja oppilaiden kielellisiä resursseja. Vaikka termi on saanut jalansijaa tieteellisessä keskustelussa, sen näkyminen käytännön opetustyössä on monesti vielä vähäistä. Tässä artikkelissa pyrimme havainnollistamaan, kuinka limittäiskielisyyttä voi soveltaa käytännön opetuksessa. Käytämme esimerkkinä Utrechtin kansainvälistä International Baccalaureate (IB) -koulua Alankomaissa, jossa limittäiskielisyyden pedagogiikkaa on toteutettu erityisesti alakoulun puolella eli Primary Years Programme (PYP) -opetusohjelmassa. Koulun ensisijainen opetuskieli on englanti, jota myös opetetaan kaikille oppilaille. Oppilaat, joilla on heikko englannin taito, saavat lisäksi erillistä tukea englannin kielen kehitykseensä siihen erikoistuneiden opettajien toimesta (*English as an Additional Language*). Koulu tarjoaa hedelmällisen ympäristön usean kielen limittäiselle käytölle

opetuksessa, sillä koulun oppilasaines on hyvin heterogeeninen kielten suhteen ja oppilaat tulevan noin 50 eri maasta. Monen oppilaan kotona käytetään arjessa kahta ja joidenkin kotona jopa kolmea kieltä. Tämän lisäksi koulun henkilökunta koostuu noin 30 eri kansallisuudesta. Näin ollen koulu on varsin monikielinen yhteisö. Myös suomen kieli on ollut koulussa esillä, sillä koulussa on vuosien saatossa ollut jonkin verran suomenkielisiä oppilaita sekä kaksi suomenkielistä opettajaa.

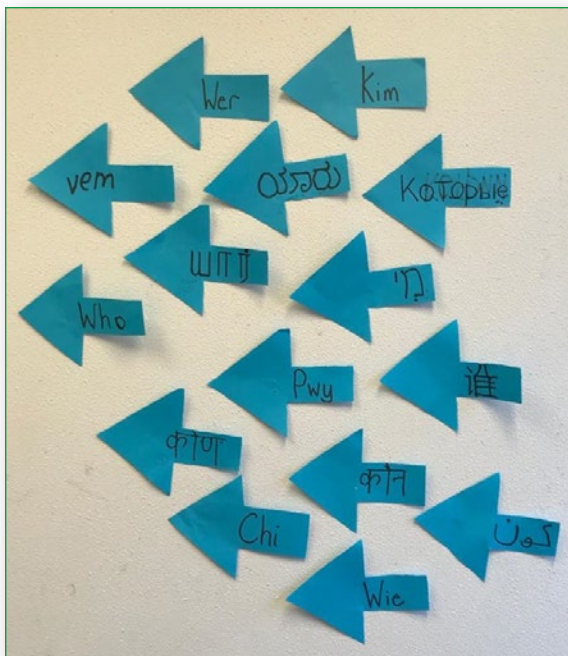
Miten limittäiskielisyys näkyy käytännössä koulussa?

Hollannin kielen opetus

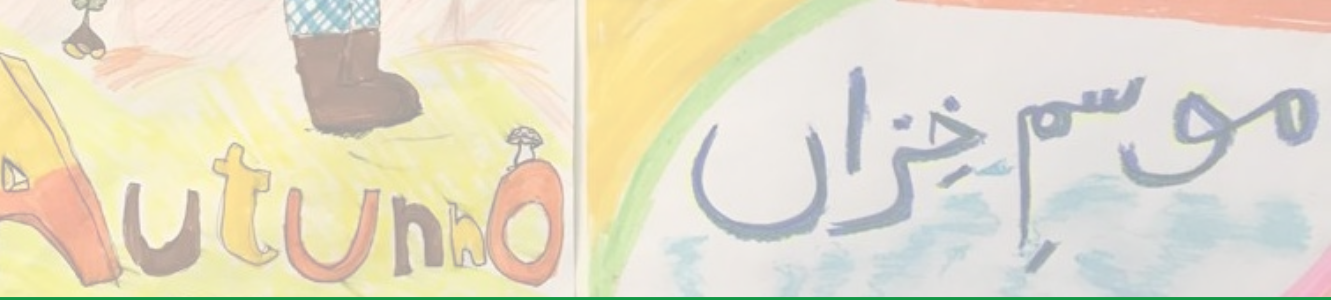
Koska Utrechtin kansainvälinen koulu sijaitsee Alankomaissa, opetetaan kaikille koulun oppilaille kaksi tuntia viikossa myös hollannin kieltä.

Vaikka näiden oppituntien tarkoituksena on ensisijaisesti kehittää oppilaiden hollannin taitoa, otetaan opetuksessa huomioon myös oppilaiden muut kielelliset resurssit. Tunneilla vertaillaan oppilaiden osaamia kieliä keskenään ja etsitään yhteyksiä niiden välillä. Oppilaat esimerkiksi usein kirjoittavat taululle saman lauseen omalla äidinkielellään tai kielellä, joita he osaavat (ks. kuva 1).

Lauseita vertaillaan ja analysoidaan oppilaiden kanssa ja kiinnitetään huomiota muun

KUVA 1: Kysymyssana "kuka" eri kielillä. Kuva: Brian Lynam

muassa sanaston tai syntaksin eroavaisuuksiin ja samankaltaisuuksiin, kuten isojen alkukirjainten käyttöön tai sukulaissanoihin. Tunneilla hyödynnetään oppilaiden kotikieliä myös asioiden ideoinnissa ja suunnittelussa.

Yksi käytännön esimerkki eri kielten huomiomisesta hollannin opetuksessa on hiljattain alkaneesta Yhteisöt ja ammatit -jaksosta. Pienten oppilaiden kohdalla jakso aloitettiin kuuntelemalla Puuha-Pete-piirretyn tunnuslaulu, sillä hahmo auttaa muita yhteisön asukkaita ja laulussa painotetaan yhteistyön välttämättömyyttä. Tunnuslaulu kuunneltiin hollannin lisäksi neljällä eri kielellä. Eri kielisiä lauluja analysoitiin ja vertailtiin keskenään ja etsittiin yhteyksiä niiden välillä. Tämä antoi monikielisen alun jaksolle.

Vanhempien oppilaiden kanssa aluksi käytiin läpi jaksoon liittyvää sanastoa. Sanat annettiin oppilaille englanniksi, ja oppilaat yrittivät kääntää niitä hollanniksi. Oppilaat muodostivat kaksi kategoriaa: "sanat, jotka tiedän" ja "sanat, joita en vielä tiedä" sen perusteella, olivatko sanat jo heille tuttuja hollanniksi. Lisäksi vihkoihin lisättiin kolmas sarake, johon oppilaat kirjoittivat sanat myös kotikielilleen.

Ylipäätään oppilaiden kaikki kielitaito on jatkuvasti mukana hollannin opetuksessa ja yhteyksiä luodaan eri kielten välillä. Tämän uskotaan luovan syvem-

män ymmärryksen kielistä ja kieltenoppimisesta. Tämän tyyppiset toiminnot tekevät monikielisuuden näkyväksi luokassa ja normalisoivat sen. Lisäksi ne osoittavat oppilaille, kuinka yhden kielen taito voi toimia hyödyllisenä resurssina muiden kielten oppimisessa. Tämä lisää oppilaiden metakielellistä tietoisuutta.

Oppilaiden kieliprofiili

Utrechtin kansainvälisessä koulussa opettajat kartoittavat systemaattisesti kaikkien oppilaiden kielellistä repertuaaria, jotta sitä voidaan hyödyntää opetuksessa. Tätä varten oppilaat laativat oman kielellisen profiilinsa (*language profile*), joka ilmentää heidän kielenkäyttöään. Pienten oppilaiden kohdalla tämä tapahtuu niin, että op-

pilaat piirtävät kehonsa ääriviivat, kasvojensa piirteet ja sydämensä. Tämän jälkeen oppilaita pyydetään värittämään eri väreillä, missä kohtaa heidän kehoaan eri kielet näkyvät. Esimerkiksi korvien väritys tietyllä värillä viittaa oppilaiden kuulemiin kieliin, suun värittäminen kieliin, joita oppilas puhuu ja sydämen värittäminen puolestaan kieliin, jotka ovat oppilaalle emotionaalisesti sillä hetkellä kaikkein tärkeimpiä.

Tehtävä jo itsessään havainnollistaa, kuinka limittäiskielisyys on arkipäivää ja luonnollinen asia koulun oppilaille. Monet oppilaat

KUVA 2: Syksy eri kielillä. Kuva: Brian Lynam

eivät väreitä erillisiä osia kehosta tietyllä värillä, vaan spontaanisti käyttävät kahta tai useampaa väriä päällekkäin tietyn kehonosan värityksessä. Eräskin pieni oppilas sanallisti värityksensä ilmentävän sitä, kuinka hän käyttää hindiä ja englantia yhdessä ja samanaikaisesti ("at the same time and together"). Piirroksia käsitellään yhdessä ja oppilaiden joustavasta ja monipuolisesta kielenkäytöstä keskustellaan ja tuodaan esille sen luonnollisuus. Monipuolinen kielenkäyttö nähdään voimavarana.

Fyysinen oppimisympäristö

Usean kielen limittäinen käyttö näkyy koulussa myös fyysisessä ympäristössä. Jokaisen luokan oppilaiden kieli-profiili heijastuu luokan seinillä, joissa on muun muassa paljon monikielisiä julisteita ja opetustauluja (ks. kuva 2).

Koulun pedagogisen lähestymistavan mukaisesti oppilaat tuottavat myös itse pääosan seinälle kiinnitettävästä havaintomateriaalista. Tässä yhteydessä on luonnollista, että oppilaat hyödyntävät omia kielellisiä repertuaarejaan. Käsitteiden merkitys on suuressa roolissa koulussa, jossa noudatetaan käsitelähtöistä opetusta (*concept-based teaching*). Opettajat usein pyytävät oppilaita määrittelemään avainkäsitteet kotikielellään. Erikieliset määritelmät on tapana havainnollistaa luokan seinille posterin muodossa.

Jokaisessa luokassa on tarjolla paljon erikielistä kirjallisuutta, jota oppilaiden vanhemmat ovat lahjoittaneet kouluun. Lisäksi koulussa on erillinen kirjasto, jossa on laaja osasto erikielisiä kirjoja. Laaja valikoima erikielistä kirjallisuutta kannustaa oppilaita lukemaan omalla kielellään ja rohkaisee oppimaan lisää myös muista kielistä. Esimerkiksi avaruus-teeman yhteydessä opettaja voi antaa oppilaalle koulun kirjastosta luettavaksi teemaan liittyvän tietokirjan oppilaan äidinkielellä. Tämä tukee oppilaiden oppimista ja

auttaa asioiden omaksumisessa englanninkielisillä tunneilla.

Monet koulun opettajat ovat ottaneet tavaksi tehdä yhdessä oppilaiden kanssa monikielisiä kirjoja. Luokka on valinnut esimerkiksi kuuluisan tarinan, ja jokainen oppilas on kääntänyt osan siitä omalle kielelleen. Monikielinen kirja on lopulta tulostettu kaikille, ja sitä on luettu yhdessä. Joissakin luokissa oppilaat ovat puolestaan tehneet monikielisen elokuvan ja lisänneet siihen englanninkielisen tekstityksen.

Oppilaiden kielitaidon hyödyntäminen opetuksessa

Utrechtin kansainvälisessä koulussa opettajat pyrkivät kiinnittämään huomiota oppilaiden kielitaustaan jatkuvasti erilaisissa opetustilanteissa. Uutta aihetta tutkittaessa oppilaita kannustetaan tutkimaan ja etsimään tietoa omalla kielellään. Tämä korostuu koulussa, jossa noudatetaan tutkivaa oppimista (*inquiry-based learning*). Oppilaan englannin kielen taidon ollessa vielä heikkoa opettajat pyytävät oppilaita tekemään kirjoitustehtävät omalla kielellään, jonka toinen oppilas, opettaja tai jopa vanhempi voi kääntää. Myöhemmin kielitaidon karttuessa joillakin opettajilla on ollut tapana antaa oppilaiden aloittaa tarinansa tai tekstinsä omalla kielellään ja viimeistellä ne englanniksi tai päinvastoin. Tällainen yksinkertainen käytäntö tukee myös oppilaiden affektiivista puolta oppimisessa.

Oppilaita kannustetaan hyödyntämään tietotekniikkaa monipuolisesti oppimisensa tukena. Tablettien avulla oppilaat kääntävät sanoja tai jopa kokonaisia tekstejä omalle äidinkielelleen sekä etsivät tietoa opiskeltavista asioista omalla äidinkielellään. Luokissa hyödynnetään digitaalista tekniikkaa myös niin, että oppilaat voivat nauhoittaa joko opettajan tai luokkakaverin puhetta ja kuunnella sen käännösohjelman avulla valitsemallaan kielellä.

Koulu pyrkii sijoittamaan uudet oppilaat luokalle, jolla on muita samaa kieltä puhuvia oppilaita. Näin ollen oppilaat voivat keskustella asioista omalla äidinkielellään, mikä tukee uusien oppilaiden koulun aloitusta ja tekee siitä turvallisemman. Opettajat eksplisiittisesti kannustavat oppilaita jakamaan asioita ja keskustelemaan koulunkäynnistä äidinkielellään. Tavoitteena on, että oppilaat voivat käyttää opiskelussaan koko kielellistä repertuaariaan.

Utrechтин kansainvälisessä koulussa myös opettajat mallintavat limittäiskielisyyttä omalla toiminnallaan. Koska suuri osa opettajista ei ole syntyperäisiä englannin puhujia, törmäävät he opetuksessa toisinaan tilanteeseen, jossa eivät tiedä jotakin sanaa englannin kielellä. Tällöin opettajat voivat turvautua omaan äidinkieleensä tai joidenkin oppilaiden hallitsemaan kieleen, ja oppilaat voivat auttaa sanan kääntämisessä tai selittämisessä. Ymmärryksen varmistamiseksi opettajat saattavat kommunikoida oppilaiden kanssa myös heidän äidinkielellään, jos he hallitsevat sen.

Lopuksi

Limittäiskielisyys eli translanguaging edustaa uudenlaista ajattelua opetuksessa. Sen mukaan kaikkeen oppilaiden kielitaitoon suhtaudutaan positiivisesti ja se nähdään voimavarana, jota voidaan hyödyntää opetuksessa. Toisinaan opettajan voi olla vaikeaa asennoitua siihen, että oppilaat käyttävät koulussa omaa äidinkieltään, jos opettaja ei itse hallitse kyseistä kieltä. Tässä artikkelissa olemme kuvanneet, millä tavoin oppilaiden monipuoliset kielelliset repertuaarit voidaan tunnistaa koulussa ja kuinka niitä voidaan hyödyntää opetuksessa. Tällainen pedagogiikka ei suinkaan tarkoita sitä, etteikö oppilaiden tulisi aktiivisesti opiskella, altistua ja käyttää myös opetuksessa pääasiallisesti käytettävää kieltä. Myös Utrechтин kansainvälises-

sä koulussa oppilaiden englannin kielen taidon kehittymistä tuetaan määrätietoisesti. Samoin hollannin kielen opetuksen ensisijaisena tavoitteena on kehittyä nimenomaan hollannin kielessä. Limittäiskielisyyden pedagogiikan taustalla on kuitenkin ajatus siitä, ettei kieltä voi täysin erotella toisistaan ja että yhden kielen taito voi toimia hyödyllisenä resurssina muiden kielten oppimisessa. Näin ollen opetuksessa pyritään luontaiseen kielten rinnakkaiseloon ja olemaan arvottamatta eri kieltä.

Erityisen tärkeää on, että koulussa kaikki aikuiset ovat samoilla linjoilla ja tietoisia ajattelutavan mukaisista eduista ja käytänteistä. Utrechтин kansainvälisessä koulussa kielen oppimiseen erikoistuneet opettajat ovat pitäneet työpajoja opettajille monikielisuuden tukemisesta ja sen merkityksestä. Lisäksi vastaavia työpajoja on järjestetty myös oppilaiden vanhemmille, sillä jotkut vanhemmat ovat valitettavasti siinä käsityksessä, että oppilaiden englannin tai hollannin kielen oppimisen ja integroitumisen kannalta on hyvä, jos kotikielen ei panosteta liikaa.

Usean kielen limittäinen käyttö on alkanut näkyä myös monen suomalaisen koulun arjessa. Koulut ovat muuttuneet aiempaa monikielisemmiksi, ja tämän kehityksen on arveltu olevan tulevaisuudessa vielä voimakkaampaa. Toivottavaa olisi, että jatkossa myönteinen asenne limittäiskielisyyteen ja sen käytännön toteutus yleistyisi entisestään suomalaisissa kouluissa. Uskomme, että hyvien kokemusten jakaminen voi osaltaan auttaa tässä asiassa.

Lähteet

- Cenoz, J. 2015. Discussion: Some reflections on content-based education in Hong Kong as part of the paradigm shift. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism* 18 (3), 345–351.
- García, O. 2009. *Bilingual education in the 21st century: A global perspective*. Malden: Wiley-Blackwell.
- García, O. & Sylvan, C. 2011. Pedagogies and practices in multilingual classrooms: Singularities in pluralities. *Modern Language Journal* 95 (3), 385–400.

- Lehtonen, H. 2019. Monikielisyys koulussa – yksikielisestä instituutiosta limittäiskieliseen opetukseen. Kielikello 4/2019. Saatavissa: <https://www.kielikello.fi/-/monikielisyys-koulussa> [Viittauspäivä: 9.2.2021]
- Lewis, G., Jones, B. & Baker, C. 2012a. Translanguaging: Developing its conceptualisation and contextualisation. *Educational Research and Evaluation* 18 (7), 655–670.
- Lewis, G., Jones, B. & Baker, C. 2012b. Translanguaging: Origins and development from school to street and beyond. *Educational Research and Evaluation* 18 (7), 641–654.
- Li, D. C. S. 2008. Understanding mixed code and classroom code-switching: Myths and realities. *New Horizons in Education* 56 (3), 75–87.
- Nikula, T. & Moore, P. 2019. Exploring translanguaging in CLIL. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism* 22 (2), 237–249.
- Vogel, S. & García, O. 2017. Translanguaging. Teoksessa G. Noblit & L. Moll (toim.) *Oxford research encyclopedia of education*. Oxford: Oxford University Press.

Kirjoitus pohjautuu osin kirjoittajien helmikuussa 2021 ilmestyvään kirjan lukuun: Post Uiterweer, M., Roiha, A. & Absalom, H. 2021. *Fostering multilingualism*. Teoksessa A. Roiha & E. Wiseman (toim.) *Teaching and learning in international schools: Lessons from primary practice*. St Albans: Critical Publishing.